

İLKÖĞRETİM BİRİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN, AİLELERİNİN SOSYO-EKONOMİK DÜZEYLERİNE GÖRE ÖĞRETMEN-AİLE İLETİŞİMİ

Arş. Gör. Kazım BİBER

Balıkesir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin, ailelerinin sosyo-ekonomik düzeylerine göre öğretmen-aile iletişiminin şeklini belirlemektir. Çalışma grubu Balıkesir merkez ilçede ilköğretim birinci sınıf öğretmeni olan 100 öğretmen ile alt sosyo-ekonomik düzeyden 108 ve üst sosyo-ekonomik düzeyden 236 aileden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket uygulanmıştır. Cevapların frekans ve yüzdeleri elde edilerek özetlenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre alt sosyo-ekonomik düzey aileler öğretmenleriyle öğrenci aracılığıyla iletişim kurmaktadır. Bu ailelerin büyük bir bölümü okul ziyaretlerinden çekinmektedir. Okul ziyaretlerinde bulunan ailelerin, ziyarette bulunma sıklıkları düzensiz, ziyaretlerin süresi ve görüşmelerin yapıldığı yer belirsizdir. Bu aileler veli toplantılarına daha çok not öğrenmek için katılmaktadır. Üst sosyo-ekonomik düzey aileler ise, öğretmenlerle öğrenci ve telefon aracılığıyla iletişim kurmakta, okul dışında karşılıklı ev ziyaretlerinde bulunmaktadırlar. Bu aileler, sosyal faaliyetleri takip etmek için okul ziyaretlerinde bulunmakta, veli toplantılarında çocuklarının derslere katılımını ve arkadaşlık ilişkilerini öğrenmek istemektedirler.

Anahtar sözcükler: sosyo-ekonomik düzey, anne baba-öğretmen ilişkileri, anne baba-öğretmen iletişimi.

TEACHER-PARENT COMMUNICATION BY SOCIO-ECONOMIC STATUS OF FAMILY AT PRIMARY SCHOOL FIRST GRADE

Arş. Gör. Kazım BİBER

Balıkesir Üniversitesi, School of Education, Primary School Dpt.

The purpose of this study is to describe parent-teacher communication styles at primary school first grade by socio-economic status of family. Study group consisted of 100 first grader teachers, 108 families from low socio-economic status group and 236 families from high socio-economic status group living in Balıkesir metropolitan area. A questionnaire developed by researcher was used to gather data. Data were summarized by tabulating frequencies and percentages. Findings indicated that low socio-economic status parents communicate with teacher through students and show hesitation to visit schools. When parents visit schools, frequency of this visits are irregular and there is no defined location or length of visit. Low socio-economic status parents attend parent-teacher meetings to inquire about their child's grades. In contrast to low socio-economic status parents, high socio-economic status parents communicate with teacher by phone and also through students. High socio-economic status parents and teachers exchange home visits. They inquire information from teacher about social activities in school as well as their child's participation in instructional activities and child's relationship with peers.

Keywords: *socio-economic status, parent-teacher relationships, parent-teacher communication.*

kazım biber

Eğitimin en yaygın tanımlarından biri bireylerin davranışlarında istenen yönde değişiklikler yapmaktır. Ancak amacı ve şekline göre genişletildiğinde eğitim, "kişilerin yaşayışını ve davranışlarını değiştirmek amacıyla yapılan, iki veya daha fazla insan arasındaki karşılıklı sosyal etkileşim" olarak ifade edilebilir (Tausch ve Tausch, 1979, s. 194).

Her ne kadar eğitim, insanların doğuşundan itibaren canlı ve cansız çevre ile etkileşimi yoluyla gerçekleşmekte ise de okul, kişilerin eğitiminde önemli bir yer tutmaktadır. Okullarda, bir öğretmen gözetiminde gerçekleştirilen eğitim daha kalıcı ve daha verimli olabilir (Ök, Göde, Aklan, 2002, s.16). Okulun işlevlerini yerine getirebilmesi; öğrencinin gereksinimlerini karşılayacak ve okulun amaçlarını gerçekleştirecek bir fiziksel yapıya, nitelikli öğretmenlere, nitelikli yöneticilere, okul-veli iletişimine ve bunların birlikteliğinin sonunda oluşacak olumlu atmosfere bağlıdır.

Öğrencilerin başarısı ile ilgili görev ve sorumluluk sadece okula ve öğretmenlere bırakılamaz. Çocuğun büyüüp geliştiği ve yaşamının büyük bir bölümünü içinde geçirdiği ortam ailedir. Çocuğun toplumsallaşmaya başladığı ilk toplumsal kurum olan ailenin çocuğunu yetiştirme biçimi, çocuğun sınıf içi davranışlarında önemli yer tutmaktadır. Ailenin tutumu çocuğun gelişiminin her evresinde önemli olmakla birlikte, özellikle ilköğretim düzeyinde daha da önem kazanmaktadır (Celep, 2002). Eğitim ve öğretim aile-okul-çevre üçgeninde birbirinden farklı özellikler taşıyan ortamlarda gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Saylan (1991)'a göre, "...bu ortamlar sürekli birbirleriyle etkileşim halindedirler ve birbirlerini etkilemektedirler. Ancak bunlar arasında olumlu ve uygun bir bağ kurulduğunda, eğitim ve öğrenme istenilen düzeyde gerçekleşir" (s. 140).

Bu nedenle eğitim ailede başlar, okul ve ailenin işbirliği ile devam eder. Çocuklarımızın başarılı bir öğrenci, iyi bir insan ve iyi bir yurttaş olarak yetişmesinde okul-aile iletişiminin etkisi büyüktür.

Anne babanın eğitim düzeyi, çocukların eğitim-öğretimde katılım ve başarılarının en güçlü belirleyicisidir. Okur-yazar anne babalar, çocuklarının okur-yazar duruma gelmesini sağlamaya çalışmaktadırlar (UNESCO, 1997).

Berger (1996)'e göre öğrencinin okuldaki gelişimi ailenin eğitime verdiği önem ile ilişkilidir. Öğretmen ve aile iletişiminin iki avantajı vardır: Birincisi, ailenin okula ve öğrenciye gösterdiği ilgi ile birlikte öğrencinin motivasyonu artmasıdır. İkincisi ise, okulun yapısını, değerlerini ve standartlarını tanıyan aileler, çocuklarını daha iyi yönlendirebilirler.

Griffith, Chu ve Williams (1996) tarafından yapılan çalışmalarda, okulların yapısı veya sosyo-ekonomik koşullarından çok, aile-okul işbirliğinin öğrenci başarısını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir. Ailelerin okula yönelik tutumları öğrencinin duygu ve davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Birçok aile çocuklarının okul başarısı ve gelişimi hakkında bilgi sahibi olmayı istemektedir. Diğer taraftan, okul da istenmeyen davranış gösteren öğrenci, bu davranışının önlenmesinde ve olumlu davranışların pekiştirilmesinde ailenin desteğine gereksinim duyar.

Roberts (1984, s. 54-61), öğretmen-veli-öğrenci görüşmelerini değerlendirdiği çalışmasında, planlı ve programlı olarak yürütülen öğretmen-veli-öğrenci görüşmelerinden tüm katılımcıların memnun kaldıklarını, bu tür görüşmeleri çok faydalı ve gerekli bulduklarını belirtmiştir.

Ailelerin okula bakışı, öğrencinin okula ilişkin tutumunu etkilemektedir. Aileler çocuklarının öğretmenleri ve okul hakkında olumlu bir tutum gösterdiğinde, çocuklar kendilerinden okulda beklenen olumlu davranışları göstermeye yönelmektedir. Her aile çocuklarına karşı kendilerini sorumlu hissettiğinden, aileler, çocuklarının okul davranışları ve akademik başarıları konusunda bilgilendirilmelidir. Aileler gönüllü olarak öğrencilere danışmanlık yapabilir. Okuldaki cezalandırma veya ödüllendirme, öğrencileri istenilen davranışları göstermeye yönlendirmekte yeterli değildir. Bu durum ailelerin okula desteğini gerekli kılmaktadır (Celep, 2002, s. 94).

Öğrencinin başarısını ve olumlu davranışlarını etkileyebilecek olan öğretmen-aile iletişimi erken dönemde başladığında, öğretmen aileden daha kolay destek alabilir. Araştırmalar, okul-aile işbirliği programlarının erken yaşlarda başlamasının (ana okulu) ve okul yılları boyunca sürdürülmesinin, öğrencilerin davranışlarını ve akademik başarılarını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir (Saylan, 1991, s. 140).

Milli Eğitim Bakanlığının istatistiklerine göre Türkiye'de ilköğretimin birinci sınıfını tekrar eden öğrenciler, ilköğretimde sınıf tekrarı yapan öğrencilerin %25'ini oluşturmaktadır. Bu %25'lik başarısızlığın nedenlerinden birisi aile-öğretmen arasındaki iletişimsizliktir (MEB, 2001).

Balıkesir İli Milli Eğitim Müdürlüğü'nün Araştırma Planlama Koordinasyon Dairesinden alınan istatistiklere göre, 2000-2001 Eğitim Öğretim yılında Balıkesir ili ilköğretim okullarında sınıf tekrarı yapan öğrencilerin %26'sını birinci sınıflar oluşturmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. 2000-2001 Eğitim Öğretim Yılında Balıkesir İl Merkezindeki Sınıf Tekrarı Yapan Öğrencilerin sınıflara Göre Dağılımı

Balıkesir İl Merkezi	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf	8. Sınıf	Toplam
Birleştirilmiş Sınıflar	1	2	2	1	7	-	-	-	13
Özel İlköğretim Okulları	-	2	4	1	1	1	1	-	10
Köy Okulları	60	17	19	28	24	37	11	4	200
Şehir İlköğretim Okulları	75	57	29	47	24	45	12	9	298
Resmi+Özel İlköğretim okulları	136	78	54	77	56	83	24	13	521
Toplamı									
Toplam içinde oranı (%)	26	15	10	14	11	16	5	3	100

İlköğretimin ilk yıllarında gösterilen başarı, giderek karmaşıklaşan psikolojik yapının olumlu deneyimler üzerine kurulabilmesi açısından önemlidir. Sonraki başarıların ilk başarı üzerine kurulması daha olanaklı görülmektedir. İlk başarılar çocuğa yalnızca bir yeterlilik ve başarı duygusu vermekle kalmaz, aynı zamanda sürdürmeye çalışacağı, geçmişine ilişkin olumlu örnekler oluşturabilir.

Hamacheck (1979)'e göre "ilköğretim yılları, çocukların ya başarı deneyimleri sonucu beceri, kendine güven, övünme yada başarısızlık deneyimleri ile kendinden kuşku, değersizlik duygularının temellerinin atıldığı yıllardır" (s. 300). İlköğretim yıllarında, özellikle birinci sınıfta çocukların, başarısızlıklarını telafi etmede yetersiz oldukları ve söz konusu deneyimin etkilerine karşı dirençlerinin az olduğu söylenebilir.

Bu kadar önemli olan ilköğretim döneminde çocukların, başarılı ve mutlu deneyimler yaşamalarında aile ortamının rolü büyüktür. Çocukların ev çevresindeki farklı sosyalleşme deneyimlerinden dolayı okul başarıları eşit ilerlemeyebilir. Ailenin sosyo-kültürel durumu çocuğun gelişimiyle etkileşim içindedir. Musgrove (1966)'e göre, "ebeveynlerin okula olan ilgisi çocuklarının yetenek sınırlarının öğrenilmesinde önemli bir faktördür. Tüm sosyal düzeylerde ve farklı sosyal alanlarda ebeveynler öğretmenlerle diyalog içinde iseler çocuklar derslerinde daha başarılı olmaktadır" (s. 76).

Ailenin sosyo-ekonomik durumu, eğitim durumu ve ailedeki birey sayısı anne babanın okul ile iletişimini etkilemektedir. UNESCO tarafından yürütülen "Dünya Okuma-Yazma Deneme Programı" çerçevesinde, 11 ülkede yapılan araştırma sonuçlarından elde edilen bilgilere göre, çocukların okullaşması ile anne-babanın okur-yazarlığı arasında doğrudan bir ilişki saptanmıştır (UNESCO, 1976).

Ailelerin çocuk üzerinde çok önemli bir rol oynadığı pek çok araştırma tarafından kanıtlanmış bir gerçektir. Ataklı (1998)'ya göre, çocuğun ailesinden aldığı temel ve ailenin sosyo-ekonomik statüsü çocuğun okul performansının en önemli faktörünü oluşturmaktadır. Okulda başarılı olmayan çocuklar genelde okul aktiviteleri ve okulun amaçlarına ilgi duymayan ailelerden gelmektedir.

Dil ve giyim farkları, çalışma ve görüşme saatleri veliyi okuldan uzak tutabilir. Öğretmenlerin çevre ve aileyi tanınması için, mutlaka okul yakınında oturması gerekmez, alışveriş ve iş ilişkilerini çevreyle kurması da yeterli olabilir. Okul kayıtları, güvenilir olmak ve sürekli yenilenmek koşuluyla öğretmene kolay bilgi sağlar, ilişkileri geliştirmek için okul velilere açılmalı, gerekirse istekli velilere okul kayıtlarında görev verilmeli ayrıca ailelerin, sınıf ortamı, öğretmen, öğrenci, okul hakkındaki görüşleri alınmalıdır (Lemlech, 1988).

Aslan, (1994) ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin başarıları ve başarısızlıklarının sosyal/kültürel ve ekonomik boyutlarda aile ile ilişkisini incelediği çalışmasında, üst ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin, çocuğun okuldaki etkinlikleri ile ilgili olup, öğretmenlerle daha sıkı iletişimde olduklarını, alt sosyo-ekonomik gruptaki ailelerin ise öğretmen ile iletişiminin istenilen düzeyde olmadığını saptamıştır.

Berber (1990) 'in Konya il merkezindeki liselerden 246 öğrenci üzerinde sosyo-ekonomik faktörlerin, anne-baba tutumlarının ve öğrencilerin özlük niteliklerinin, okul başarılarına etkisini incelediği araştırmasında; anne ve babasının eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin okul başarılarının, anne ve babasının eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin okul başarılarına göre farklılaştığı görülmüştür. Ailelerin aylık gelir düzeyleriyle öğrencinin okul başarısının da karşılaştırıldığı bu çalışmada, ailesinin aylık gelir düzeyi yüksek olan öğrencilerin okul başarısının gelir düzeyi düşük olanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Anne-baba tutumunun, demokratik ve otoriter olması ile okul başarısı arasında yapılan karşılaştırmada ise herhangi bir farklılık bulunmamıştır.

Bu olumsuzluklar ailelerle istenilen iletişimin kurulmasına engel olabilir. Sönmez ve Özdemir (1997)'e göre bu engelin aşılması için, okulun açıldığı ilk günden itibaren öğretmen-veli işbirliği geliştirilmelidir. Veli okula gelmiyorsa öğretmen veliye gitmelidir. Ailelerin öğretmenle iletişim içerisinde olması, onların, eğitim sürecine aktif ve bilinçli bir biçimde katılımını kolaylaştırabilir. Öğretmen-aile iletişiminde öğretmen ve ailenin iletişime bakış açıları (yaklaşımları); iletişimin hangi ortamda, hangi sıklıkla ve nasıl kurulduğu; veli toplantıları ve özel görüşmelerdeki konular, tarafların iletişimin gerekliliğinin farkında oluşları vb. öğretmen-aile iletişiminin şeklini oluşturmaktadır.

YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı ilköğretim birinci sınıfta öğrenim gören öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik yapılarına göre öğretmen-aile iletişiminin şeklini belirleyerek, ailelerin sosyo-ekonomik farklılıklarından kaynaklanan iletişim sorunlarına çözüm önerileri getirmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin öğretmen-aile iletişiminin şekline ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Öğretmenlerin farklı sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerle öğretmen-aile iletişiminin şekline ilişkin görüşleri nelerdir?

Aştırmanın kuramsal evrenini; 2001-2002 öğretim yılında, Balıkesir İli, ilçe ve köylerindeki ilköğretim okullarında birinci sınıfları okutan öğretmenler ve bu sınıflarda okuyan öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Çalışma evrenini ise; Balıkesir merkez ilçedeki ilköğretim okullarında birinci sınıfları okutan öğretmenler ve bu sınıflarda okuyan öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Kuramsal evren ve çalışma evreni tablo. 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Balıkesir İli Birinci Sınıf Öğrenci, Öğretmen Ve Şube Sayılarının Dağılımı

Birinci Sınıflar	Öğrenci Sayısı		Öğretmen Sayısı
	Erkek	Kız	
Balıkesir İli ilköğretim Okulları	8710	7950	787
Balıkesir Merkez İlçe ilköğretim Okulları	1687	1636	100

Balıkesir merkez ilçede toplam 100 öğretmen ilköğretimin birinci sınıfını okutmaktadır. Öğretmen sayılarının çok fazla olmaması nedeniyle araştırma örneklemini, çalışma evreninin tamamını kapsamaktadır. Öğrenci velilerine çalışma örneklemini yapılmıştır. Evrenin yeterince temsil edilebilmesi için örneklem şu şekilde belirlenmiştir: $n = N.P.Q / (N-1).D + P.Q$ (Arkan, 2000, s. 144).

Bu eşitlikte; n=örneklem, P=incelenen birimin evrendeki oranıdır. Önceki araştırmalarda bu oran bilinmiyorsa 0.5 olarak alınır; P= 0.5 ve Q= 1-P, Q= 1-0.5=0.5 ise, Q=0.5 ve D= $(E/t)^2$ dir. D; hata payının (E) t değerine oranıdır. Hata payı 0.05 (%95 güven aralığında) t=1.96 ise, (Arseven, 2001, s. 110), D= $(0.05/1.96)^2$; D= 0.000651. N=3323 olduğuna göre;

kazım biber

yukarıda verilen formül uygulandığında $n = \sim 344$ olarak hesaplanır. Araştırma kapsamına yalnızca üst ve alt sosyo-ekonomik düzeyde gruplanan veliler alınmıştır.

Velilerin sosyo-ekonomik düzeylerini belirlemek için, Balıkesir İl Özel İdare Müdürlüğü ve Balıkesir Belediyesiyle görüşülmüştür. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın da yardımlarıyla merkez ilçe sosyo-ekonomik bölgelere ayrılmıştır. Bu veriler İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nde incelenerek okullar sosyo-ekonomik düzeylerine göre gruplandırılmıştır.

Veli evreni alt evren gruplarından oluştuğu için tabakalı oranlı dağılım yapılmıştır. Evreni oluşturan alt evren grupları tablo. 3'te verilmiştir.

Tablo 3.Veli Evreninin Alt Evren Grupları

Sosyo-ekonomik Düzey	Veli Sayısı	Evreni Temsil %
Üst- Sosyo-ekonomik Düzey (N1)	2280	%68
Alt Sosyo-ekonomik Düzey (N2)	1043	%32

Tabakalı oranlı örnekleme için önce örneklem katsayısı (W) hesaplanmıştır; $W = n/N$ (Kish, 1965, s. 75-76), $W = 344/3323$ ise, $W = 0.1035$.

Örneklem katsayısı yardımıyla, her alt grup düzeyinde örnekleme girecek veli sayısı belirlenmiştir. $N1 = 2280 \times 0.1035 = 236$ ve $N2 = 1043 \times 0.1035 = 108$ olarak hesaplanmıştır.

Ailelerle öğretmenlerin oluşturduğu evren-örneklem dağılımı ve temsil yüzdeleri tablo. 4'de verilmiştir. Örneklem seçiminde okullar, sosyo-ekonomik düzeylerine göre iki gruba ayrılıp, yansız olarak belirlenmiştir. Veli anketleri seçilen ilköğretim okullarının birinci sınıfında okuyan öğrenci velilerinin tümüne uygulanmıştır. Veli örnekleminde belirlenen örneklem sayısına ulaşılması için sistematik örnekleme yapılmıştır. Sistematik örnekleme için önce alt örneklem aralıkları (k) hesaplanmıştır.

Tablo 4.Evren Örneklem Dağılımı

Birinci Sınıflar	Öğrenci Velisi	Öğretmen Sayısı
Evren	3323	100
Örneklem	344	100
Temsil etme%	%10	%100

$K=N/n1$ (Arıkan, 2000 s. 138). $K= 3323/236$ olduğundan, $k= \sim 14$ ve $k=N/n2$ $k=3323/108$ olduğundan $k= \sim 30$ olarak hesaplanmıştır.

Alt örneklem guruplarından başlangıç sayısı yansız olarak alınmıştır. Örneklem grubuna girecek veliler sistematik örnekleme ile belirlenmiştir.

Ölçme Aracının Hazırlanması ve Uygulanması

Ölçme aracı hazırlamak için önce konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında öğretmenlere ve velilere uygulanacak anket taslağı hazırlanmıştır. Hazırlanan bu taslak anket ilgili uzmanların görüşlerine sunulmuştur. Gerekli değişiklikler ve düzenlemeler yapıldıktan sonra uygun bir forma dönüştürülen anket farklı sınıflarda görev yapan 25 öğretmene ve farklı sosyo-ekonomik düzeydeki 25 veliye uygulanmıştır. Ön deneme grubu deneklerinden gelen görüş ve öneriler dikkate alınarak öğretmen ve aileler için düzenlenen veri toplama aracı yeniden düzenlenmiştir.

Veli Anketlerinin birinci bölümü; aileleri meslek, aylık gelir, eğitim düzeyi gibi sosyo-ekonomik yönden tanımaya yöneliktir. Bu bölüm, sosyal tabakaların sosyalleşmeyi etkileyen faktörler (Sosyo-Ekonomik, Sosyo-Ekolojik, Sosyo-Kültürel Faktörler) dikkate alınarak düzenlenmiştir. Öğretmen Anketlerinin birinci bölümü; öğretmenlerin cinsiyet, kıdem ve sınıf mevcudu yönünden tanımaya yöneliktir.

Her iki anketinde ikinci bölümündeki sorular, öğretmen ve aileler için ortak hazırlanmıştır. Bu bölüm de, öğretmen ve ailelerin iletişime bakış açılarına, iletişimin sıklığı, süresi yeri, amacı ve nasıl kurulduğuna, veli toplantıları ve özel görüşmelerdeki konular, katılım ve tarafların beklentilerine yer verilmiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Veli anketlerinde de olduğu gibi bu bölümdeki bulgular, ailelerin önceden belirlenen alt ve üst sosyo-ekonomik düzeylerine anlamlılık kazandırmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzey ailelerde işsizlik oranı babalarda %22'dir. Çalışanların ise yarıdan fazlası vasıfsız işçidir. Babaların %78'i , annelerin ise %95'ü ilköğretim ve altında eğitim düzeyine sahiptir. Bu gruptaki ailelerin tamamına yakınının (%84,3) aylık gelir düzeyi 200

milyonun altında olup, %75'i gecekondü ve benzeri konutlarda yaşamaktadır. Yine alt sosyo-ekonomik ailelerin %66,7'si iki çocuğa sahiptir. Bu ailelerin evlerinde bilgisayar, İnternet bağlantısı, kablolu TV ve kitaplık gibi donanımların hiçbiri bulunmamaktadır.

Üst sosyo-ekonomik ailelerde ise; babaların tamamı çalışmakta olup çalışanların büyük oranını memur, subay, vasıflı işçi ve diğer üst düzey meslek grupları oluşturmaktadır. Annelerin %69,5'i, babaların ise %83'ü lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip olup, %74'ünün gelir düzeyi 500 milyon ve üzerindedir. Bu gruptaki ailelerin tamamına yakını (%94,9) apartman dairesinde oturmaktadır. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin % 81'i iki veya daha az çocuğa sahip olup, %54,7'sinin evinde bilgisayar, %97,9'unun evinde ise kitaplık bulunmaktadır.

Alt sosyo-ekonomik bölgelerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin neredeyse tamamını (%90) erkek öğretmenler oluşturmaktadır. Balıkesir merkez ilçedeki ilköğretim okullarının birinci sınıflarını okutan öğretmenlerin dörtte üçü yirmi bir yıl ve daha fazla kıdeme sahiptir. Genel olarak ilköğretim birinci sınıfların öğrenci mevcutlarına bakıldığında ise, özellikle üst sosyo-ekonomik bölgelerdeki okulların birinci sınıflarının daha kalabalık olduğu dikkat çekmektedir.

Öğretmen-Aile İletişiminin Şekli

Alt ve üst sosyo-ekonomik düzey ailelerin %29,9'u ortalama ayda bir kez okula ziyarette bulunurken, geri kalan ailelerin okul ziyaretinde bulunma sıklığı düzensizdir. Okul ziyaretlerinin nedeni, alt sosyo-ekonomik düzey ailelerde "not öğrenme" (%75,9), üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde ise "sosyal faaliyetleri takip etme" (52,1) olarak ortaya çıkmıştır.

Alt sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin %54,6'sı, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin %70,3'ü okula yapılan ziyaretlerin süresinin "belirsiz" olduğunu belirtmiştir. Alt sosyo-ekonomik düzey ailelerin %41,7'sine, üst sosyo-ekonomik düzey ailelerin %46,6'sına göre okul görüşmelerinin düzenli olarak yapıldığı bir yer bulunmamaktadır.

Alt sosyo-ekonomik düzey ailelerin %29,6'sı okul ziyaretinde bulunmaktan çekinirken, bu ailelerin %40,6'sı çekinme nedeninin "giyim" olduğunu belirtmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzey ailelerin %11,4'ü okul ziyaretinde bulunmaktan çekinmekte ve bu ailelerin %40,7'si çekinme nedeni olarak

kazım biber

“görüşme saatlerinin uygun olmadığını” belirtmektedir. Genel olarak öğretmenlerin %48,8'i, ailelerin okul ziyaretinde bulunmaktan çekinme nedeninin “öğrenci başarısızlığı” olduğunu belirtmiştir.

Alt sosyo-ekonomik düzey ailelerin tamamına yakını öğretmenle kurduğu iletişimde kanal olarak öğrenciyi kullanmaktadır. Üst sosyo-ekonomik düzey ailelerin %76,7'si de telefonu iletişim kanalı olarak kullanmaktadır. Genel olarak öğretmenlerin tamamına yakını (%94) iletişim kanalı olarak öğrenciyi tercih etmektedir.

Alt sosyo-ekonomik düzey ailelerin tamamı öğretmenle okul dışında sokakta görüştüklerini bildirirken, alt sosyo-ekonomik düzeye sahip bölgelerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin %50'si alış-veriş merkezinde, %25'i sokakta ve %25'i de evde görüştüklerini belirtmektedir. Üst sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin %36,9'u alış-veriş merkezinde, %30,1'i sokakta, %33'ü de öğretmenle evde görüştüklerini bildirmişlerdir.

Alt sosyo-ekonomik düzey ailelerin %64,9'u, üst sosyo-ekonomik düzey ailelerin ise %91,2'si veli toplantılarının ayda bir yapılmasını önermektedir. Alt sosyo-ekonomik bölgelerdeki okullarda görevli ve veli toplantılarını yeterli bulmayan öğretmenlerin tamamı veli toplantılarının iki ayda yapılmasını, üst sosyo-ekonomik bölgelerdeki okullardaki görevli ve veli toplantılarının sayısını yeterli bulmayan öğretmenlerin tamamı ise iki haftada bir veli toplantılarının yapılmasını önermektedir.

Alt ve üst sosyo-ekonomik bölgelerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin tamamına yakını “öğrenci başarı ve başarısızlığının” ve “ailelerin öğrenciyeye yardım biçiminin” veli toplantılarındaki gündemi oluşturduğunu belirtmektedir.

Alt sosyo-ekonomik düzey ailelerin %65,7'si sınıf içi etkinliklerin öğretmen tarafından kendilerine bildirildiğini, fakat etkinliklerin bildirilme sıklığının “düzensiz” olduğunu belirtmiştir. Alt sosyo-ekonomik bölgelerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin %70'i sınıf içi etkinlikleri ailelere bildirdiğini ve bildirme sıklığının “ayda bir ve dönemde bir” olduğunu belirtmiştir.

Üst sosyo-ekonomik düzey ailelerin %74,2'si sınıf içi etkinliklerin öğretmen tarafından kendilerine bildirildiğini ve bildirilme sıklığının (%66,9) “düzensiz” olduğunu belirtmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzey bölgelerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin %95'i sınıf içi etkinlikleri ailelere bildirildiğini, bildirilme sıklığının “ayda bir” olduğunu belirtmiştir.

Alt sosyo-ekonomik düzey aileler çocuklarının okul dışı çalışmaları konusunda öğretmen tarafından “ev ödevi” konusunda yönlendirildiğini

kazım biber

belirtmiştir. Üst sosyo-ekonomik düzey aileler ise “öğrencinin özel yeteneğinin” yönlendirme konusu olduğunu belirtmiştir. Alt sosyo-ekonomik bölgelerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin %85’i “ev ödevleri” konusunda yönlendirme yaptığını belirtirken, üst sosyo-ekonomik bölgelerdeki okullarda görev yapan öğretmenlerin %87,5’i “çocuğun özel yeteneği” konusunda aileleri yönlendirdiğini belirtmişlerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Alt ve üst sosyo-ekonomik düzey ailelerin çoğunluğunun okul ziyaretinde bulunma sıklığı düzensizdir. Bu ziyaretlerin süresi ve yapıldığı yer belirsizdir. Alt sosyo-ekonomik düzey aileler not öğrenmek için, üst sosyo-ekonomik düzey aileler ise sosyal faaliyetleri takip etmek için okul ziyaretine katılmaktadır.

Alt sosyo-ekonomik düzey aileler giyimlerinden üst sosyo ekonomik düzey aileler ise görüşme saatlerinin uygun olmamasından dolayı okul ziyaretlerinde bulunmaktan çekinmektedirler. Ailelerin ve öğretmenlerin tamamına yakını iletişim kanalı olarak öğrenciyi kullanmaktadır. Alt sosyo-ekonomik düzey aileler öğretmenlerle okul dışında görüşmezlerken üst sosyo-ekonomik düzey ailelerin bir kısmı karşılıklı ev ziyaretlerinde bulunmaktadırlar. Alt ve üst sosyo-ekonomik düzey aileler veli toplantılarının sayısını yeterli bulmayıp, öğretmenleriyle daha sık bir araya gelmek istemektedirler. Alt sosyo-ekonomik bölgelerdeki öğretmenler veli toplantılarının iki ayda bir yapılmasını, üst sosyo-ekonomik bölgelerdeki öğretmenlerin bir kısmı ise iki haftada bir yapılmasını istemektedir. Aileler ve öğretmenlerin bir kısmı veli toplantılarındaki gündem konulara ilişkin aynı beklentiler içerisinde olmalarına karşılıklı gündem konularını yetersiz bulmaktadır. Sınıf içi etkinlikler öğretmenler tarafından ailelere düzensiz olarak bildirilmektedir. Alt sosyo-ekonomik düzey bölgelerdeki öğretmenler öğrencilerini sadece ev ödevleri konusunda yönlendirirken, üst sosyo-ekonomik düzey bölgelerdeki öğretmenler çocuğun özel yeteneği konusunda yönlendirme yapmaktadır. Araştırmaya katılan bütün aileler ve öğretmenler okul ziyaretlerinin öğrenci ile öğretmen arasındaki iletişimi geliştirdiğini düşünmektedir.

Öğretmenler okul başlamadan önce, okula yeni başlayan birinci sınıf öğrencilerine ve onların ailelerine okulu tanıtıcı ve genel kuralları açıklayan, sınıf öğretmenleri, ailelerin ve öğrencilerin birbirlerini daha yakından tanımalarını sağlayacak genel bir toplantı yaparak veli-öğretmen ilişkisinin iyi bir başlangıç yapmasını sağlayabilir. Yıl boyunca yapılacak veli toplantılarının da tarihleri önceden belirlenerek velilere duyurulabilir. Velilere

kazım biber

gönderilen “veli toplantısı çağrısı yazısında” toplantının amacı, gündemi belirtilip, gerekirse veliler telefonla bilgilendirilerek katılım artırılabilir. Yıl içinde her ay yapılacak sınıf içi etkinlikler ayın başında yazılı olarak velilere ulaştırılabilir.

Öğrenim yılına hazırlık olması amacıyla; okulun vizyonunu, misyonunu da içeren, içinde okulun eğitim ilkelerinin vurgulandığı ve uyulması gereken kuralları kapsayan detaylı bir “aile ve öğrenci el kitabı” hazırlanarak öğrenci kayıtları sırasında velilere ve öğrencilere verilebilir.

Öğretmenlerin, eğitim-öğretim yılının başında “ev ziyaret programı” hazırlayarak aileleri evlerinde ziyaret etmeleri; aile-öğretmen iletişimini artırabileceği gibi, öğretmenin çocuğu ev ortamında gözlemesiyle kısa zamanda tanınmasına, ailenin sosyo-ekonomik düzeyini öğrenmesine, bu yolla da öğretmen-aile iletişiminin şeklini belirlemesine yardımcı olabilir. Özellikle alt sosyo-ekonomik düzey aileler okul ziyaretlerinde bulunmaktan çekinebilirler. Onların bu çekinme nedenlerini öğretmenin bilmesi olası iletişim kopukluklarını ortadan kaldırabilir.

Dönem başı ve olağan toplantılar dışında aileler “randevu” olarak çocuklarının okul yaşantıları konusunda öğretmenle görüşmeleri için velilerin bilgilendirilmesini sağlayacak bir program oluşturulabilir. Okul bünyesinde aile katılım programları düzenlenerek, özellikle alt sosyo-ekonomik düzey annelerin, çocuk gelişimi ve iletişim becerileri yönünden bilgilendirilmesi, toplum eğitimi ve öğretmen-aile iletişimi açısından daha yararlı olacaktır.

Öğretmenler tarafından “iletişim defteri” tutularak ailelerle yapılan görüşmelere ilişkin notlar alınabilir. Öğretmen, aile ile yüz-yüze, mektupla, telefonla iletişim kurmaya özen göstermelidir. Öğrenci yardımıyla sağlanan iletişimde yanlış anlaşılmalardan doğan sorunlar yaşanabilir.

KAYNA KÇA

Ankan, Rauf (2000). **Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma**.Ankara:Gazi Kitabevi.

Arseven, Ai Doğan (2001). **Alan Araştırma Yöntemi**. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Aslan, Gülay. “İlkokul Öğrencilerinin Başarı ve Başarısızlıklarında Aile Faktörü, ” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.

- Ataklı, Aylanur (1998). **İlköğretimde Yönetici Davranışlarının Öğretmenlerin verimliliğine Etkisi**. İstanbul: MEB Yayınları.
- Başar, Erdoğan (1997). **Eğitim Sosyolojisi**. Samsun: Eser Matbaası.
- Berber, Şakir (1990). **Sosyo-Ekonomik Faktörlerin ve Ana-Baba Tutumlarının Okul Başarısına Etkisi**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Berger, E. H. (1996) "Parents Involvement: Yesterday and Today", **The Elementary School Journal**, Sayı. 96
- Celep, Cevat (2002). **Sınıf Yönetimi ve Disiplin**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demirbulak, Dilara. (1997). **A Qualitative Study On Identifying The Perceptions Of The Students, Parents, Advisors, School Counselors About Their Interaction In The Credit System At Secondary School Level**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Griffith, Chu ve Willams. (1996). Effects of Parental Involvement on Eight-Grade Achievement. **The Journal of Educational Research**, Vol.90-1, 1996, s.33-41.
- Hamacheck, D. E. (1979). **Psychology in Teaching, Learning and Growth**. Boston: Allyn and Bacon.
- Kish, Leslie (1965). **Survey Sampling**, John Wiley and Sons, Inc. New York.
- MEB (2001). **MEB Türkiye İstatistikleri**. MEB Yayınları.
- Ök, Muharrem, Osman Göde ve Vesile Aklan (2002). İlköğretimde Öğretmen-Öğrenci Etkileşiminin Sınıf Yönetimi Kurallarına Etkisi <http://www.egitim.aku.edu.tr>
- Özdemir, Mustafa ve Sedat Sönmez (2000). **Öğretmen El Kitabı**, Sınıf Öğretmeni Adaylarına, Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Saylan, Nevin (1991). "Okul-Aile işbirliği'nin Çocuğun Eğitimine Etkileri", **Uludağ Üniversitesi Yayınları**, Sayı:2.
- UNESCO (1976), **Programme Expérimentale Mondiale d' l'Alphabetisation: Evaluation, Critique**, UNESCO, Paris.

Yazar Hakkında Bilgi

Balıkesir Üniversitesi,
Necatibey Eğitim Fakültesi,
Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Balıkesir
Tel: 0266 2412762-137
E-mail: kbiber@balikesir.edu.tr